

Laiko virsmas-virsmo laikas: diskusijos Sankelmarko akademijoje

Astrida Petraitytė

Jau daugelį metų važiuoju Vokietijos pakraštį (paribin su Danija) į Sankelmarko akademijos/ Academia Baltica seminarus – tuos, kai paprastai platesniame kontekste, dažniausiai trijų Baltijos šalių, pristatoma ir Lietuvos problematika.

Balandžio pabaigoje sudalyvavau aktualiai įvardintame seminare „Zeitenwenden-Wendezeiten in Mitell- und Osteuropa“ (verčiu laisvai: „Laiko virsmas-Virsmo laikas Vidurio ir Rytų Europoje“).

Anksčiau nutikdavo, kad svetingai pakviesta (apmokant kelionę), aš Akademijos vadovui dr. Christianui Pletzingui pabambėdavau: Lietuva nuškriausta, dominuoja kitoms šalims skirti pranešimai, o ir „periferijoje“ likusią lietuvišką temą pristato ne žinovas iš Lietuvos...

Šįkart būt buvę nepadoru reikalauti ypatingo dėmesio Lietuvai – išties didžiuosius (ir tragiškuosius) virsmus ne ji patiria.

Nors Ukraina tiesiogiai įvardinta tik viename – baigiamajame – pranešime, bet ši šalis, Rusijos karas joje, Putino kėsni vis nuskambėdavo – jei pačiuose pranešimuose, tai bent po jų vykusiose diskusijose. Beje, ne kartą minėta, kad būtent Vokietijos kancleris Olafas Scholzas 2022-uosius dėl karo Ukrainoje įvardijo „Ein Jahr Zeitenwende“ (maždaug: „Virsmo metai“).

Bet nebuvo priežasties gailauti, kad Lietuvos problematika vienu ar kitu aspektu nepaminėta. Štai po akademijos vadovo dr. Pletzingo ir šio renginio organizatorės dr. Zühlsdorf-Böhm pasveikinimo žodžių pranešimą (tuo pačiu seminaro pavadinimu) skaitęs varšuvietis Adamas Krzemiński savo gausioje, „tirsštoje“ istorinėje informacijoje ryškia gija įpynė

Apie karą Ukrainoje kalba H. Ganseris

Abiejų tautų respublikos (ATR)/Žečpospolitos motyvą, ne kartą minėdamasne apibendrintą šios sąjungos įvardijimą, o būtent: Lenkijos ir Lietuvos valstybę... ATR padalijimai XVIII a. pabaigoje (tiek Lietuvai, tiek Lenkijai tapus carinės imperijos dalimi) pranešėją nuosekliai atvedė prie kitos, aktualiosios temos: Rusijos kolonijinės politikos, kurios išraiška yra ir karas Ukrainoje, Putino „chroniškas“ priešinimasis Vakarams. (Pranešime pažerta daug faktų, supintos įvairiatemės gijos – tarkim, minėtas ir „Lenkijos Bismarckas“ Piłsudskis, ne taip lengva buvo sekti minties posūkius, tad nė nemėginu išsamiai referuoti).

Klausytojui vokiečiui išsakyti nuomonę, kad Ukrainos reikaluose – pradėdant „rožine revoliucija“ – reikšminga Amerikos įtaka, pranešėjas turėjo progos šią sąmokslą teoriją apie viską tvarkančią „Amerikos ranką“ paneigti asmeniniu liudijimu: buvęs Maidane, kai Ukrainos žmonės – patys, be jokių raginimų iš šalies – demonstravo pasiryžimą rinktis europinį kelią...

Beje, vis nutikdavo progų pabendrauti su žurnalo „Polityka“ redaktorium (ir, kaip pasisakė, įkūrėju dar 1973 m.) „prie pietų stalo“ – kalba dažniausiai su-

kdavosi apie Ukrainos reikalus: išsakyti komplimentai prezidentui Zelenskui, nepalikusiam šalies, pastebėta, kad Putinas pirmiausia į karo mašiną meta tautines mažumas, pvz., buriatus arba vyriskus iš provincijos glūdumos, kol kas neliesdamas didžiųjų miestų, inteligentiškesnių sluoksnių ir t. t.

Latvio Jānio Kerusso pranešime „1945 – Baltijos šalių išlaisvinimas ir nauja okupacija“, nors daugiausia remtasi Latvijos patirtimi, neliko nepaminėta ir Lietuva. *On-line* skaitytame pranešime Latvijos universiteto istorikas priminė ir pirmąją sovietinę okupaciją 1940–1941 metais, jau tuomet vykusius trėmimus, Antro pasaulinio karo tragiką, detaliau apžvelgė 1945-ųjų sovietinės pergalės prieš hitlerinę Vokietiją atneštus pokyčius. Kaip žinia – vėl tremtys, priverstinė kolektyvizacija ir kitos „naujo gyvenimo“ diegimo priemonės, ypač aršios stalininių laikotarpiu (iki 1953 m.). Būta ir specifinių (nebūdingų ar mažiau būdingų Lietuvai) Latvijos realių, tarkim, šimtmečius formavęsių „Baltijos vokiečių“ fenomenas. Panešėjo pažymėta, kad Latvija per abi – sovietinę ir nacistinę – okupacijas neteko dviejų tautinių mažumų: vokiečiai išvyko Antro pasaulinio karo išvakarėse arba jam baigiantis, o Holokausto tragika žinoma ir mums. Pažymėta, kad pasipriešinimas antrajai sovietinei okupacijai, įgavęs „miško brolių“ vardą, Lietuvoje buvęs ryškesnis (gaila, ši tema detaliau negvilėdenta). „Socialistinė industrializacija“ kaimyninėje šalyje, regis, stipriau vykdyta nei pas mus, tai lėmė ir nemažą rusakalbių atvykėlių srautą. Sulaukęs auditorijos klausimo apie komunistų partijos „elitą“, Kerussas pažymėjo, kad latvių komunistų procentas buvęs mažesnis nei lietuvių; miestuose (galima suprasti: karjeros sumetimais) partijos gretos augusios sparčiau nei kaimiškuose regionuose, kaip latvio „pažanguolio“ pavyzdys minėtas rašytojas Vilis Lacis.

Hamburgo universiteto profesoriaus emerito Franko Golczewskio pranešimo įvardijimas – „1989-91 – išsilaisvinimas ar griūtis?“ – sukėlė įtarimų: ar tik nebus kritiškai vertinami tuomečiai revoliuciniai procesai? Taip nenutiko. Pranešime apžvelpta plati panorama, tiek geografinė, tiek istorinė, pati faktografija pateikta lako niškai, bet korektiškai.

Pranešėjai klausytojų vaidmeny: pirmoje eilėje iš krašto – A. Krzeminski, už jo antroje eilėje – M. Wehovskis.

A. Petraitytės nuotraukos

Nukelta į 8 psl.